

Uporaba IKT pri pouku (tujega jezika), njene prednosti in (možne) slabosti ter nujni pogoji za kakovostno delo z IKT

The use of information communication technology (ICT) in foreign language teaching, its advantages and (possible) disadvantages and the essential conditions for a quality ICT work

Jelka Bajželj
ESIC Kranj, Gimnazija
jelka.bajzelj@guest.arnes.si

Povzetek:

V prispevku avtorica predstavi konkretne možnosti uporabe IKT pri pouku (tujega jezika), številne prednosti tovrstnega dela in tudi možne pomanjkljivosti oz. slabosti. Glavna prednost vključevanja IKT v učenje in poučevanje je zagotovo višja motivacija, a učenci in dijaki pogosto niso vajeni samostojnega dela z računalnikom, zato je pri razvijanju ustreznih učnih strategij dijakov potrebna stalna podpora učitelja. Avtorica spregovori tudi o nujno potrebnih pogojih za kakovostno delo z IKT, pri čemer je (med drugim) prisotna problematika (ne)pridobivanja specialnih didaktičnih znanj za uporabo IKT pri pouku znotraj dodiplomskega študija bodočih učiteljev. Uporaba novih informacijsko komunikacijskih tehnologij za učenje in poučevanje pravzaprav na nek način postavlja pod vprašaj vsaj nekatere oblike institucionaliziranega učenja.

Ključne besede: informacijsko komunikacijska tehnologija, pouk tujih jezikov, kakovostno učenje in poučevanje, samostojno učenje, komunikacija, motivacija

Abstract:

In the article the authoress presents the possibilities of the use of ICT in foreign language teaching, as well as its advantages and disadvantages. The main advantage of ICT in learning and teaching is by all means the motivation although the students very often are not capable to develop the learning strategies independently using a computer and therefore they constantly need the help and advice of a teacher. The essential conditions needed to use ICT are also discussed. The (not) acquiring of specialized didactic knowledge about ICT during the study of the future teachers is also mentioned. The use of ICT in learning and teaching somehow calls some institutionalized ways of teaching into question.

Keywords: Information communication technology ICT, foreign language teaching, quality learning and teaching, independent learning, communication, motivation

1 Uvod

V pouk, še posebej pri novem didaktičnem pristopu medpredmetnega povezovanja, vse več vključujemo nove medije, to pa zahteva drugačno strategijo poučevanja, ki zahteva lastno aktivnost in sodelovanje učečih se. Osnovne značilnosti tovrstnih strategij:

- pouk je osredinjen na učenca,
- več dela v skupinah,
- obravnava kompleksnih, avtentičnih problemov na podlagi interdisciplinarnosti,
- več sodelovalnega učenja idr.

V nadaljevanju prispevka so opisane možnosti in prednosti z računalnikom (in svetovnim spletom ter različnimi računalniškimi programi) podprtega pouka, prav tako tudi nekatere (možne) slabosti oz. pasti tovrstnega dela in pa nujni pogoji za kakovostno delo z IKT v razredu.

2 Primeri uporabe IKT pri pouku tujega jezika

In kakšne možnosti in prednosti nam denimo ponuja oz. odpira pouk s pomočjo računalnika na višjih stopnjah poučevanja? Naj jih navedem le nekaj, če imam pred očmi pouk tujega jezika (večino tega lahko posplošimo tudi na druge predmete):

- iskanje informacij (preko interneta) ter njihovo vrednotenje ter selekcioniranje, razporejanje, dopolnjevanje..
- hiter dostop do avtentičnih tekstov, delo z njimi: raziskovanje (nemško: »recherchieren«, analiziranje, izpisovanje oz. beleženje, delanje povzetkov..)
- integracija drugih predmetov
- integracija šolskega in domačega dela
- večja individualizacija in diferenciacija pouka
- vizualizacija kognitivnih povezav (kot posebej zanimiv primer naj navedem izdelavo mislenih vzorcev s pomočjo programa »MindManager«)
- dokumentiranje rezultatov dela (npr. vodenje dnevnika dela/učenja, web-sites)
- prezentacija rezultatov(npr. powerpoint-predstavitve)
- delo v spletnih učilnicah, kjer prostorske razdalje postanejo brezpredmetne (sama tako sodelujem v spletni učilnici za smučarje skakalce)
- medrazredna in medkulturna komunikacija
- sodelovanje v (mednarodnih) projektih
- dopisovanje v mednarodnih okvirih, t.i. E-mail projekti (med učitelji nemščine so poznani npr. »Das Bild der Anderen«, , »Odyssee-Projekt«, »Mediterrania« ..)
- komunikacija v forumih in klepetalnicah
- videokonference
- zaradi integracije teksta, slike in tona učenje poteka po več zaznavnih kanalih
- interkulturna dimenzija učenja tujih jezikov
- večja samostojnost in razvijanje odgovornosti za lastno učenje (s pomočjo novih učnih tehnologij razvijamo eno ključnih kompetenc, potrebnih za preživetje v sodobnem (poklicnem) svetu, t.j. učenje učenja)
- ..

Internet pri pouku tujih jezikov ne uporabljamo le za iskanje informacij (za denimo spletno raziskovanje določene problematike) in avtentičnih tekstov, temveč je njegova uporabnost veliko širša. Tako si lahko pomagamo tudi z uporabo vedno hitro dostopnih internetnih slovarjev, v trenutku poiščemo ustrezne slovnične tabele, že oblikovane (in brez gesla dostopne) vaje za denimo utrjevanje besedišča, si dopisujemo z vrstniki-maternimi govorci. Izmenjava e-mailov je po obliki zelo podobna klasičnemu dopisovanju, se pa informacije po

elektronski poti prenašajo bistveno hitreje in ceneje. Raziskovalci (tako R. Donath) ugotavljajo, da učenci prevzemajo besede, fraze in strukture svojega dopisovalca (maternega govorca) in jih tudi pravilno uporabljajo (Donath 1997). Preko e-dopisovanja učenci tudi razvijajo strpnost do drugih kultur in razvijajo komunikacijo in medkulturno kompetenco. Medkulturna komunikacija je v osnovi sporazumevanje med dvema različnima kulturama, pri čemer se znakovni sistemi udeležencev razlikujejo (znakovni sistem v tem smislu obsega tudi kulturo, navade in običaje), pri čemer se nam postavlja vprašanje obsega in vrste znanj, s katerimi mora učenec razpolagati, da bi osvojil medkulturno kompetenco (Roth 2001). Znanje deželoznanstva je le izhodišče za spoznavanje drugih kultur, pri čemer zelo pomembno vlogo igrata sposobnost vživljanja in strpnost do drugih, drugačnih kultur.

Dijakom lahko s pomočjo sodobne tehnologije ponudimo tudi kreativnejše predloge za npr. učenje in utrjevanje besedišča, reševali naj bi vaje, ki zahtevajo različne učne strategije in tehnike učenja, pri čemer naj bi upoštevali tudi različne zaznavne kanale (Bajželj 2009a). V novejšem času nam veliko takšnih poti odpirata računalnik in internet (ter posebni računalniški programi za sestavljanje vaj, za nemščino denimo program »Übungen selbst gemacht«), kjer so nam ustrezne vaje ob ustrezni opremljenosti učilnic dostopne dobesedno vsak trenutek (prav tam). Na ta način preverjeno zvišujemo motivacijo dijakov za učenje nemščine, to pa je tudi ena od poti, ki nam bo v bodoče omogočila več kakovostnejšega učenja in poučevanja tujega jezika (prav tam).

3 Prednosti in nekatere (možne) slabosti dela z IKT

Glavna prednost multimedijskega (in torej tudi računalniško podprtega) učenja je zagotovo višja motivacija, vendar tovrstni pristopi v sebi skrivajo tudi določena tveganja oz. nevarnosti. Tako denimo nekatere ameriške raziskave (omenimo »Headstart«, več o projektu na http://de.wikipedia.org/wiki/Head_Start) kažejo, da pri računalniško podprtem pouku boljše rezultate kažejo predvsem tisti dijaki, ki so bili glede učnih dosežkov tudi pred tem nad povprečjem. Do zanimivih odgovorov je pri svojih raziskavah prišel nemški profesor J. Roth, ki ugotavlja, da dijaki pri pouku (matematike, op. avtorja) doslej niso imeli omembe vrednih izkušenj z delom v parih in skupinah, prav tako niso vajeni samostojnega dela z računalnikom – dijaki so pojem računalniške učilnice povezovali s prostimi urami, deskanjem po internetu in računalniškimi igricami (Roth 2005). Trajalo je tudi kar nekaj učnih ur, da se je oblikovalo ustrezno delovno vzdušje – učitelji so se morali zelo potruditi, da so postopoma spremenili odnos dijakov do tovrstnega dela, omenjene so celo grožnje s prepovedjo vstopa v računalniško učilnico (prav tam). Kljub temu, da je imelo kar 90% dijakov doma računalnik z dostopom do interneta, so učitelji ugotavljali, da imajo številni dijaki probleme in niso vedeli kako se sploh lotiti dela z računalnikom (prav tam). Primerjava s tovrstnim poukom v Slovenji, bi (sodeč po mojih izkušnjah z računalniško podprtim poukom nemščine) verjetno dala vsaj do določene mere podobne rezultate, je pa to vsekakor eno od področij pedagoške prakse, ki ga je še potrebno raziskati. Dijaki se morajo takšnega načina dela šele naučiti, saj so v obilici informacij večkrat izgubljeni (na angleško govorečem področju se uporablja izraz »lost in the cyberspace«), učiteljeva naloga pa je, da dijake oz. učence usmerja, jim pomaga pri razvijanju potrebnih učnih strategij. Dejstvo je, da je včasih ovira uspešnemu delu učencev tudi slaba kvaliteta informacij, a eden od ciljev tovrstnega dela (in sodobne šole) je tudi razvijanje kritičnega odnosa do (na svetovnem spletu) najdenih informacij.

4 Pogoji za kakovostno delo z IKT

Pripravljenost, uporabljati nove pristope pri poučevanju, torej ni brez nevarnosti. Učitelji IKT uporablja(j)mo tam, kjer smo za to kompetentni, sicer pa velja čim večkrat izkoristiti možnost strokovnega izpopolnjevanja na tem področju. 52% slovenskih učiteljev je mnenja, da so

popolnoma usposobljeni za uporabo IKT v razredu, delež učiteljev, ki pa so dejansko uporabljali računalnik pri pouku je bistveno nižji in je na repu lestvice držav Evropske unije (Zavašnik 2008). Slovenski učitelji so računalniško pismeni, vendar nevedno računalnika za tiste dejavnosti, ki so vezane na neposredni izobraževalni proces (prav tam). Učitelje bi bilo potrebno za tovrstno delo usposobiti že na fakulteti, torej na dodiplomskem izobraževanju, čemur danes (glede na rezultate raziskav) še ni tako. Podobna problematika se pojavlja tudi v drugih državah Evropske unije. »Kaže, da uvajanje modernih informacijskih in komunikacijskih tehnologij v institucije za izobraževanje učiteljev spremlja množica problemov. Veliko pomanjkanje osebja in materialnih sredstev (npr. ustrezne opreme) je resen problem, ki ga bo treba rešiti. Ustrezna vlaganja v opremo in osebje bodo neizogibna.« (Buchberger et al 2001:88) Med nujne pogoje za kakovostno učenje in poučevanje z IKT torej spada:

- ustrezna usposobljenost učiteljev (pridobivanje specialnodidaktičnega znanja za uporabo IKT pri pouku: dodiplomski študij, stalno strokovno spopolnjevanje, samoizobraževanje)
- ustrezna usposobljenost učencev/dijakov (potrebna je stalna učiteljeva podpora in usmerjanje pri razvijanju ustreznih učnih strategij učečih se)
- ustrezna tehnična opremljenost šol, učilnic
- podpora vodstva šol
- drugo.

5 Zaključek

Učitelji sodobno tehnologijo večinoma razumemo kot orodje za lažje in učinkovitejše doseganje ciljev učenja in sodobne šole. Šola bi morala biti kraj, kjer se naučimo kako priti do znanja, kar pa danes brez orodij IKT ni več mogoče, zato je učiteljeva obveza, da pouk posodobi in ga naravna na učence in dijake in jim da priložnost, da se naučijo samostojnega učenja (Kreuh 2008). Pri tem je pomembno, da vključevanje IKT v pouk učitelji v največji možni meri skrbno načrtujemo, spremljamo in nato tudi evalviramo preko različnih instrumentov (npr. refleksija, razgovor, vprašalniki za dijake) ter se iz izkušenj in morebitnih napak tudi učimo. Dejstvo je, da si učitelji (tujih jezikov na srednji šoli) kljub nekaterim pomanjkljivostim ne znamo več zamisliti dela brez interneta in računalnika, saj njihova premišljena in načrtovana uporaba pri pouku lahko prinese številne pozitivne učinke (Bajželj 2009b). Uporaba informacijsko komunikacijske tehnologije za komunikacijo, iskanje, selekcioniranje in obdelavo informacij bi lahko v bodoče pripeljala tudi do povsem novih organizacijskih modelov pouka; nove tehnologije pravzaprav na nek način postavljajo pod vprašaj zagotovo vsaj nekatere oblike institucionaliziranega učenja.

Literatura in viri:

- Bajželj, J. (2009a). Pouk nemščine: usvajanje in utrjevanje besedišča s pomočjo svetovnega spleta. V: Orel, M. (ur.) et al (2009): Mednarodna konferenca Splet izobraževanja in raziskovanja z IKT – SIRIKT 2009. Zbornik. Ljubljana: Arnes. Strani 444 - 449.
- Bajželj, J. (2009b). Sodobni z občutkom. Šolski razgledi, letnik LX, št. 11, str. 11.
- Buchberger, F., Campos, B.P., Kallos, D., Stephenson, J. (ur) (2001). Zelena knjiga o izobraževanju učiteljev v Evropi: Kakovostno izobraževanje učiteljev za kakovost v vzgoji in izobraževanju in usposabljanju. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
- Donath, R. (1997). Internet und Englischunterricht. Stuttgart: Klett Verlag.
- Kreuh, N. (2008). Šola za 21. stoletje. V: Vzgoja in izobraževanje, letnik XXXIX, št. 5, str. 8-9.
- Roth, J. (2005). Bewegliches Denken im Mathematikunterricht. Dissertation. Würzburg: Bayerische Julius-Maximilians-Universität Würzburg. 297 Seiten. Dostopno tudi na: http://www.didaktik.mathematik.uni-wuerzburg.de/roth/veroeffentlichungen/bewegliches_denken/roth_bewegliches_denken_im_mu.pdf (9. 6. 2009)
- Zavašnik, M. (2008). IKT in bodoči učitelji tujih jezikov. V: Vzgoja in izobraževanje, letnik XXXIX, št. 5, str. 11-15.
- Roth, E. (2001). Kommunikation im Internet. Kritische Betrachtung eines Schülerprojekts aus fremdsprachendidaktischer Sicht. Magisterarbeit. Greifswald : Ernst-Moritz-Arndt-Universität. Dostopno na: <http://www.sprachen-interaktiv.de/magister/pdf/magisterarbeit.pdf> (9. 6. 2009)